

Christian Wendelborg

Å vokse opp med funksjonshemming i skole og blant jevnaldrende En studie av opplæringstilbud og deltakelse blant barn med nedsatt funksjonsevne

Barn med funksjonshemming som vokser opp i dagens Norge er en etterintegreringsgenerasjon" som vokser opp etter de store normaliserings- og integreringsreformene og opplever effektene av disse reformene. Istedenfor i sentraliserte institusjoner og spesialskoler, skal barn med funksjonsnedsettelse bo sammen med sine familier og gå på nærskolen sammen med alle andre barn. Denne avhandlingen fokuserer hovedsakelig på skolearenaen og samspillet mellom barns forutsetninger og skolens struktur og rammer, samt dette samspillets konsekvenser. Hensikten med denne avhandlingen er å beskrive hvordan situasjonen faktisk er for disse barna i skole og blant jevnaldrende. Hva påvirker organiseringen av opplæringstilbudet og hvordan virker dette på barnas oppvekstbetingelser?

Avhandlingen er en del av et longitudinalt prosjekt som heter "Å vokse opp med funksjonshemming i dagens Norge". Det er gjennomført spørreskjemaundersøkelse på tre tidspunkt til et representativt utvalg av foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne født i perioden 1993-95. I 1999 besvarte 603 foreldre på spørreskjemaet, mens det var 487 og 443 foreldre som svarte i henholdsvis 2003 og 2006. Det er også gjennomført kvalitative intervju med foreldre til 31 barn. Første intervjurunde var i 1998, deretter ble de samme foreldrene intervjuet i 2002 og 2006. I tillegg ble det i 2007 gjennomført en spørreskjemaundersøkelse rettet mot barna. Avhandlingen benytter seg mest av datamaterialet som er samlet inn i tredje runde i 2006, men det er sett på endringer fra tidlig til sen barneskolealder som betyr at også datamaterialet som er samlet inn i 2002/03 er analysert. I tillegg brukes data fra spørreskjemaundersøkelsen til barna.

Avhandlingen består av fem selvstendige artikler og som er satt inn i en sosialøkonomisk forståelsesramme. Resultatene viser at funksjonshemmete barn ikke blir gradvis overført til spesialskoler eller -klasser i løpet av barneskolen. Dette betyr ikke at spesialenheter er på vei ut, men etter at de ved skolestart blir enten plassert i spesialtilbud eller i ordinære skoler, blir de fleste værende der hele barneskolen. Hvilken type funksjonshemming barnet har og alvorlighetsgraden av den, er med å bestemme om barnet går i vanlig skole eller har et skoletilbud i spesialskole eller spesialklasse. Men også hvor barnet bor er viktig. Resultatene viser at barn som bor i store kommuner går oftere i spesialskoler eller -klasser enn barn i små kommuner.

Endringen i relasjonen mellom barn med funksjonshemming og skolens krav gjør at skolen forholder seg til barnet på en annen måte. Tidlig i barneskolen, når verken kravene eller forskjellene i jevnaldergruppa er så store, tilpasses miljøet i større grad barna i jevnaldergruppa. Når

forskjellene og kravene øker, rettes fokus mer mot individet. Særlig barn med utviklingshemming eller sammensatte funksjonsvansker som går i vanlig skole blir i økende grad tatt ut av klasserommet. I stedet for å tilpasse miljøet til barnets forutsetning blir problemet definert til å ligge hos barnet og en individuell forståelse av funksjonshemming og særskilte behov. Resultatene viser også at organiseringen av opplæringstilbudet til barn med funksjonshemming i vanlige skoler påvirker barnas relasjoner på andre arenaer. Elever som tas mye ut av klassen er i mindre grad sammen med jevnaldrende på skole og i fritid. Resultatene fra spørreskjemaundersøkelsen som barna svarte på, viser også at skolers organisering av undervisningen påvirker barnas opplevelse av tilhørighet og nærhet til jevnaldrende.

Inkluderingsideologien har stor oppslutning i Norge, men det er flere motvirkende ideologier som har innvirkning på hvordan det er å vokse opp med funksjonshemming i skolen og blant jevnaldrende. Det er et krysspress mellom inkluderingsideologien og en mer konkurranseorientert og individualisert utdanningsideologi. I stedet for den tidligere gradvise overføringen til spesialskoler og -klasser, skjer det nå en gradvis utskyving av barn med særskilte behov fra vanlige klasser. En slik segregering er mer skjult, og dette ser ut til å være vanlige skolers strategi for å opprettholde eksisterende praksis i møtet med inkluderingsideologien.